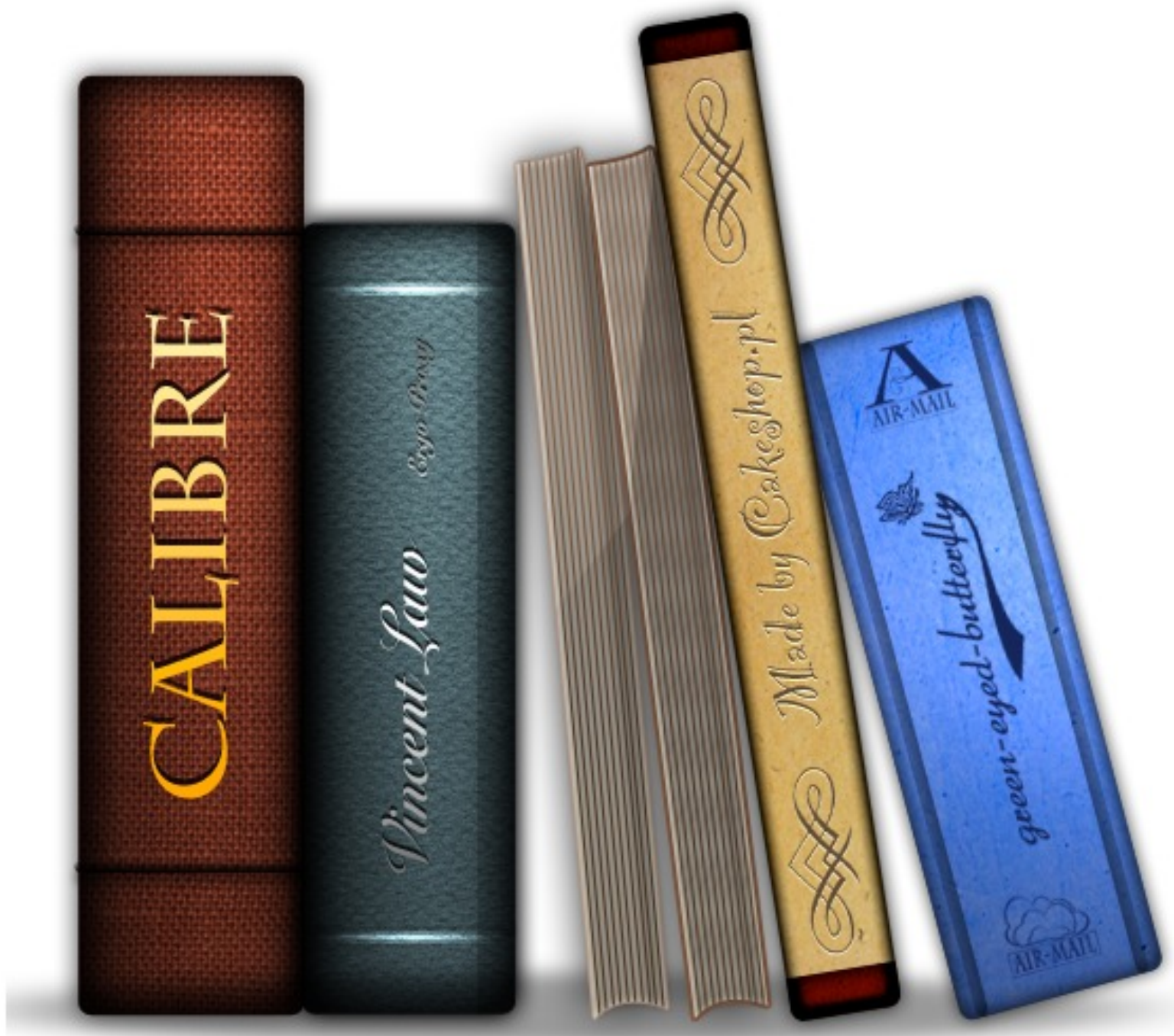

Kronika palanačkog groblja

Isidora Sekulić

calibre 0.8.36

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Исидора Секулић
Кроника паланачког гробља

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналнo издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2010.

Антологија СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Исидора Секулић

Кроника паланачког гробља

[КОСТА ЗЕМЉОТРЕС](#)

[ГОСПА НОЛА](#)

[АМБИЦИЈЕ, ДИМ](#)

[ВЛАОВИЋИ](#)

[КЊИГА ДРУГА](#)

[ДЕЦА](#)

[ЉУДИ С КАШИКАРЕ](#)

[ПАЛАНКА И ЊЕНИ ПОСЛЕДЊИ ГРЦИ](#)

Кроника паланачког гробља

*Рад овај посвећујем сени мога оца Данила
Секулића*

Нас двоје, иако још млади обоје — свако својом младошћу — учавали смо летописе малих наших градића, села и гробаља. Ваљда под слутњом да ћемо и ми у трећој генерацији цивилизоване породице, а у другој школованих људи, затрти се.

Зашто гробови нису поносни знаци? зашто наш свет брзо пропада и истребљује се? зашто школовани и даровити дегенеришу или изумиру у другој или трећој генерацији? зашто се од породичног имања не сачува бар пристојан остатак, имена и части ради? зашто се здравља тако брзо

поткопавају? зашто родитељи не жртвују своје страсти, сујете и себичности, место да жртвују своју децу? зашто учитељи не запажају у родитељској кући незапажену способну децу? зашто школе не разликују кад је у детету дар из интелектуалног, а кад из моралног извора? зашто суграђани не прихватају сиромашну способну децу, или сирочад без матера?... зашто је све то гола истина, а не шарена прича?

КОСТА ЗЕМЉОТРЕС

Под великом граном чувеног ораха на гробљу виде се још остаци гроба Косте Земљотреса. Гроб је и био сиромашки, а одувек су га још газила деца кад дође време зрелим орасима. Сиромах Коста Земљотрес. Нити је у време његове сахране дрво било овај царски орах који је сада; нити је велика грана баш његову гробу хтела правити присенак; нити је у несрећном човечуљку било ичега од земљотреса. Надимак тај је био и остао само случајна и споредна ствар у животу мајстор Костином.

Некада свима у варошици познати Костица шнајдер био је мало, слабашно, мирно створење. Као прави и рођени шнајдер није ни могао друкчији бити. Јесте ли завирили кадгод у радионицу где седе, у фусеклама и прслуцима, шнајдерски момци? Тврде четвороугаоне столице без наслона с којих се они сатима не дижу, и које им кости стружу и бутине пресецају, па сироти само одлажу ногама. Главе вечито погнуте. Нос, усне и очи тегле се стално за концем, истерају лице из главе и извуку дугачку шију. А десна рука од јутра до мрака убада, пробада, истрзава конач; и како се тај конач све више и више крати, рука све чешће цима угнуте груди и климатаву главу; напослетку, при кидању конца, задрма главом тако да вилице звекну и језик дође у опасност. Мали Костица био је још и некако скресан: брада му скресана да је скоро и нема, рамена му скресана као да је риба требао бити. Мала стопала; ситан глас; танке руке измучених прстију на којима су последњи зглавци као оглодани, од тврдих дугмета, штављене поставе, јаких конача, и вреле материје испод утије која просто љушти шнајдерске прсте.

Костица је био од оних „јединаца” који су то по цену да се роде сирочад. Родитељи су му били: једна сувише у године зашла кћер сеоског попа која је прешла у варошицу и ту се утешила удавши се за древног пушкара; и тај пушкар, некада

први момак, а на крају само фирмоносац радње коју одавно воде његови ожењени синови из првог брака. Стари младенци, на своје властито чудо, родише сина, и стадоше крити дете. Паланка онда навали на бабицу. А бабица записа, код власти, нечувену ствар: да мисли да је дете мушко.

Сва три душмана малог Костице одоше некако убрзо на други свет; прихватише тада дете млади пушкари, и дадоше му кревет у великој фијоци за капсуле. На капсулама за метке је спавало дете све дотле док једнога дана не показа вештину да кроји и шије девојчицама за лутке. Пушкари га онда истераше. И тако дечко уђе у своју професију, и то сасвим правилно, на основи талента.

Неку анатомију и неку естетику је носио у себи мали калфица. Све што је крива линија, то он тегли и прошива за машину. Рукави његови су били чувени, као живи. Мајстор га је ценио; мало мало па звизне неку поруку свом млађем калфи, Костици; или му хитне пакет искројеног комада у крило.

Једног дана заподену се теориски разговор у шнајдерници. Костица, други калфица, док ћута, ћута. Па онда утури ноге у ципеле, устаде, и поче: „Панталоне, мајсторе, то је тешка ствар. Ено, погледајте оне официре што иду тако прекопута. Погледајте корачање, погледајте ногавице. Али то одело није овде рађено. Ево како ја мислим, мајсторе. Рукави ако не ваљају, има капут; капут ако је с фелером, ту су рукави. А панталоне, то вам је ногавица, и шлус. Знаш, знаш, има вештина, има добра рука, али има и друго, а то су маказе. Праве шнајдерске маказе, алат! а не ово с чиме се и ви и други мучите. Штриц, штриц, глођу маказе чоју, глође чоја маказе, кад погледате, рез вам сав чулав од руња, а испод кроја штофане прашине као да су дрва тестерена... Знаш ја, мајсторе, шта говорим, и видео сам то што говорим, и ето толико сам хтео рећи, и хвала што сте ме саслушали.”

Шнајдерница се запрепастила. Мајстор је променио десет израза лица, а први калфа и двадесет. „Па добро, а где си ти

видео те маказе што саме кроје?” запита напослетку мајстор. „Видео сам; а сам вам хвала што се не наљутисте.”

Костица као да је тог дана положио неки важан испит. Доби ранг и у радионици, и на улици, а нарочито у занатлиској читаоници у коју је одлазио много чешће од других. Истину говорећи, читаоницу је Костица заволео околишно: кад је осетио да му и у мушком и у женском друштву смета бабичин запис. Постепено, почео је у читаоници да се посвећује и национализује. Он није схватао ствари добро повезано, али је извео неки регистар о географским и политичким чињеницама у вези са српским народом.

Читао је нарочито радо покраинске листове, и у њима дописе простог света, пуне чињеница. Све је то он носио у себи као неку тајну. Једаред само повери се послужитељу читаонице. „Знаш, кад тако читам о Србији, Босни, Црној Гори, а нарочито о оном Санџаку, који никако не могу да ухватим ни где је ни како је, осећам да ми нешто из срца расте, овде, горе, горе, и груди ми буду тесне.”

Једног јутра уђе Костица у шнајдерницу са дугуљастом кутијом. Извади нове новцате fine шнајдерске маказе. Два неједнака ножа, клин на опрузи, ушке за прсте како прсти захтевају. Узе Костица комад поставе, распростре је по столу за кројење, удену десну руку у маказе, прстиће леве руке скупиле као плајваз и учини њима у ваздуху неколико потеза као да црта, и онда, одлучно, и некако елегантно, рину маказе у материју. Колико што блеснуше, без једног шкрипа испадоше маказе из платна. Још два три пута тако, и појави се фини модел панталона.

Свашта се говорило међу паланачким кројачима. Да Костица већ одавно има маказе и одавно зна кројити панталоне, и сигурно и герок и пелерину; да је лисац лукави; да га треба избацити из друштва и из читаонице занатлиске; да с кројењем панталона још није доказао да је мушко.

Ипак је све то изашло на добру прекретницу у животу Костину. Још неко време је остао код старог газде, али сад је он кројио, звиждао и хитао искројке. После се ослободио, добио диплому, радио на парче код разних мајстора. Једног дана изнајмио дућан и почео самосталан рад. Читаоница га је прва дочекала с новим именом: мајстор Коста. После се оно чуло више и више, на пијаци, у одборима занатлиског удружења, у општини.

Шнајдерски момци без рада и мали кројачи без материјала нису испуштали из уста име мајстор Костино. Неким девојкама се учини да је нови мајстор и порастао и раскрупњао се. Други и можда већи део паланке наставио је старо, оно што паланка сматра „шалом”: да извирује хоће ли однекуд малер, несрећа, брука на човека. У једном друштву у кавани умало се једном не посвађаше износећи доказе за и против мајстор Костиних професионалних и физичких својстава и преимућстава. Један ће тад узети да умири. „Мора се признати да је човек напредовао и све тешкоће, као што се ваља, постепено савлађивао. Почео од рукава, прешао на капут, па на панталоне. Сад има још да се покаже мајстор за сукње, и онда ћемо му признати мајсторство, и шнајдерско и оно остало.”

Тек што се смеј стишао, у кавану улази мајстор Коста, и право томе столу и празној столици до говорника. Има тако тренутака кад су погана реч и казна на длаку близу, па се тек опет размимоиђу. Седе мајстор Коста, поручи неки слаткиш, како то већ бива, тачно осети да му се нико није обрадовао. Збуни се, заболи га, и упаде у другу неумесност. „Прођох, видим има другова, па рекох, да уђем, и баш да се и потужим. Сад ме чисто срамота. Али кад сам већ почео, де, реците ми, зашто свет мени пакости, зашто ме каља? Јесам ли какву срећу видео? Јесам коме шта скривио? Сметам ли коме? Цео дан радим као стока, с једним момком; пред вече просто претргнем, легнем на онај мој креветац и изјаучем се у себи, овако слаб и грозничав. Нико не зна какав је мој живот, али пакост тера своје... Што не одох некуда у бели свет, па да слугујем до гроба, али да не гледам

очима шор и комшилук. Већи су и од Бога и од цара шор и комшилук! Што они хоће, у чему се сложе, то буде... Али шта вреди сад о томе говорити. Прође најбоља младост. Где је коза везана, ту има и да пасе. — Е, хвала на друштву.”

Тек што је мајстор Коста изашао, а онај говорник тихо запева:

Ој Костице, туго моја,

Шта ће теби деца двоја,

Кад не могу бити твоја.

Тачно је осетио мајстор Коста моћ шора, и да не може ни од даље од шора. Не само да је у њему остао, него је, некако кад му би четрдесет година, у том шору и кућу купио. Обичну паланачку кућу на углу, с три прозора и дућаном на фронт, и са два прозора у сокачету и баштицом позади. Сад му раде неколико момака у радионици. И причају да се мајстор прочудачио. Све више шије за господу, па је толико акуратан да нико не може с послом да му угоди, и да се то већ више и не исплаћује. Осећао је и сам мајстор Коста маторог момка у себи. Види добро да се, што се његове личности тиче, проаљкавио. На себе меће одело које момци покваре. Боји се старости. Да ли да се жени? Нуде му и девојке, и удовице, с децом и без деце, али се он некако окреће и од онога што му је пар, и од онога што би требало да му ласка. Дошао је у оне године кад човек још пожели неку жељу, али не жели да се она и испуни.

Једне године, о вашару великогоспоинском, који празник је био и слава мајстор Костина, позове он неке своје муштерије из околине, с породицама. У том друштву стиже и једна девојка, висока, крупна, иначе туђа, ничија, пола слушче пола усвојеница, код имућног прерађивача кожа. Није лепа, али некако сва чиста. Ристана се звала.

Газда Спаса кожар, велика лажиторба у разговору, али тачан кад што обећа, и милостив сиротама, повео је Ристану на вашар зато што јој је то обећао, а не с неким другим намерама. А баш да је и помишљао на прилику неку за удају, мајстор Коста му при том заиста не би долазио на ум. Али мајстор Кости замаче за око здравље Ристанино, смерност, неки сладак глас, и нарочито осмејак, који, уосталом као код свих што од туђина стрепе, некако дуго остаје на лицу. Стаде мајстор Коста мислити баш оно што газда Спаса није мислио. Позва Ристану у башту.

Велика Госпојина је сладак празник у слаткој природи предјесењој. Жуто лишће је још украс; топло је; цвећа пуно по свима лејама. И то наше домаће цвеће је увек некако слатких боја. Пита мајстор Коста гошћу своју ово оно. Ристана прича живот сироте: живот пун рада и жеља, младост пуну страха од старости. Мало-мало па каже неки чудан израз; српска реч, али необична. „Мајка ми је била тамо однекуд из Санџака, па ето тако понешто још кажем као она, мада сам сасвим мала остала сироче.” Мајстор Коста осети да му нешто расте из срца. Сва она магловита знања из читаонице појавише се у глави. Појмови о оном тајанственом Санџаку стадоше се бркати с тренутним околностима. Ристана, то је наш свет, мученик. Газда Спаса, плав и дебео као бундева, учини се мајстор Кости мрки Турчин, и крив за нешто. У самом себи осети као неки покрет за патриотско дело. Једном речју, мали шнајдер се залетео да се ожени.

Ристана, наравно, без икакве либљивости, пристаде одмах на све. Газда Спаса је брже-боље испричао неколико лажи о својим предвиђањима, и обећао девојци скромну спрему, коју је, о свадби, лично и донео. И тако Ристана неочекивано постаде мајсторица и своја газдарица.

Шор је одмах поделио улоге. С једне стране се расклиматала даска на плоту; с друге стране, једнако прелеће мокро рубље у мајстор Костину башту, и мора неко да иде да се извини. Мајсторици Ристани све то мило. Још је порасла канда,

и још више се снагом обложила. Не изгледа рђаво ни мајстор Коста, али је његова боља половина велику сенку бацала на њега. Варошица зове њега „џепни муж”, а њу „весела удовица”, и сви чекају да виде ко је кога боље преварио.

Испало је тако да су мајстор и мајсторица преварили паланку. „Весела удовица” роди сина. Крстише дете Срећко, јер је родитељима срећу донело. Мало беше, па дође други срећко, коме мајстор Коста, из захвалности према жени, изабра име Риста. После две године дође и Сека. У мајстор Кости порасте сујета оца. Почео је богме и да се хваста, па и да враћа мило за драго. „Хвала великом Богу, би како он рече, а не како шор хоће. *Шта ће теби деца двоја* — је л' тако беше? Троја су ту! извол'те да видите! И сви здрави и грлати. А није рђаво ни мени, ни мојој мајсторици. Што више деце, све више муштерија!”

Није претеривао мајс

Table of Contents

[КОСТА ЗЕМЉОТРЕС. 5](#)

[ГОСПА НОЛА.. 17](#)

[АМБИЦИЈЕ, ДИМ... 73](#)

[ВЛАОВИЋИ.. 128](#)

[КЊИГА ДРУГА.. 140](#)

[ДЕЦА.. 141](#)

[ЉУДИ С КАШИКАРЕ. 169](#)

[ПАЛАНКА И ЊЕНИ ПОСЛЕДЊИ ГРЦИ.. 181](#)